

Tværfaglig forskning i privathed

Af centerleder og professor, ph.d., dr.theol. Mette Birkedal Bruun

Det private er til debat. Udveksling på sociale medier, glasvægge i kontorer, undervisningslokaler og privatboliger samt fortrolige telefonsamtaler overhørt i det fælles

rum udfordrer vores skelnen mellem offentligt og privat. Samtidigt diskuterer vi individets position, rettigheder og grænser i forhold til datasikkerhed, DNA-registre og overvågning af børnehavebørn og potentielle terrorister. Det er tydeligt, at det private på den ene side er en kvalitet, som er sat under pres, og som vi gerne vil beskytte, men samtidigt på den anden side rummer en afsondring og en skjulthed, der gør det private til et muligt dække for problematiske eller ligefrem samfundsundergravende aktiviteter. Det private dikotomi – som ret og risiko – er fundamental for den aktuelle definition og de vanskeligheder, der ligger i klart at afgrænse det private fra dets modsætninger.

Definitionen og afgrænsningen af det private giver struktur til samfund og eksistens. Vi opdeler vores tilværelse i privat

og professionelt, privat og offentligt eller privat og fælles ved hjælp af konkrete og abstrakte zoner. Samfund organiseres bl.a. omkring eksplicite eller implicite reguleringer af individers plads i forhold til kollektiver, autoriteter, værdisæt o.l. Grundforskningscenteret *Centre for Privacy Studies* (PRIVACY) skal forske i den slags privathedszoner i deres historiske form. Vi undersøger, hvordan definitioner og afgrænsninger af privathed har udviklet sig i perioden 1500-1800. PRIVACY er finansieret af Danmarks Grundforskningsfond. Prospektet for Centeret har været igennem to ansøgningsrunder, en international fagfælle-bedømmelse og et interview. Bevillingen er på 50 millioner kroner, og Centeret løber i seks år med mulighed for en fireårig forlængelse.

Sted-baseret undersøgelse

Definitionen af det private er altid forankret i en specifik historisk kontekst. I PRIVACY vil vi udvikle en bedre forståelse af de historiske faktorer, der påvirker definitionen af det private og dets grænser. Vi er optagede af måder, hvorpå det private bestemmes og moduleres i religiøs kultur, arkitektur, lovgivning og samfundsideer og –indretning. Det er især på

disse områder, der i den tidlige moderne periode sker udviklinger mht. definitionen af det private som en kvalitet og en risiko. Spørgsmål, der melder sig i forbindelse med en historiske undersøgelse af det private, er fx: Hvornår og hvordan fastlægges forholdet mellem straffen for at trænge ind på en andens land og straffen for at trænge ind i hans hus? Hvordan differentieres de zoner i privatboligen, der er offentligt tilgængelige fra dem, hvor kun husets beboere eller dets ejere kommer? Hvordan defineres det enkelte individs plads i samfundsteorier og -praksisser relateret til fx familie, uddannelse og politiske idealer? Hvilken rolle tildeles den private fromhed i forhold til kirkens gudstjeneste? Hvordan håndteres spørgsmålet om rettroenhed og regulering i det private rum under forskellige vilkår, herunder konfessionelle konflikter? Udfordringen bliver nu at se nærmere på, hvordan disse forskellige områder spiller sammen inden for konkrete historiske rammer. Det kræver en sammentænkning af uensartede samfundsdomæner og et integreret arbejde med et bredt felt af tekster, billeder og bygninger i fokuserede undersøgelser af bestemmelsen og udformningen af det private. Denne mangfoldighed udgør en betragtelig faglig udfordring. Hvordan går vi systematisk til et så stort historisk materiale i en undersøgelse af 300 års manifestationer af det private?

PRIVACY går målrettet til denne udfordring. Centrets primære forskning fokuserer på 11 cases bestående af et bestemt sted i en bestemt periode. Disse cases er repræsentative og udvalgt på baggrund af tilgængelige kilder og mængden af "privathedsmarkører". Denne form for

stedbaseret undersøgelse af de historiske vilkår, hvorunder et bestemt ideal udmøntes konkret, er en tilgang, jeg har afprøvet sammen med kolleger i det tværfaglige forskningsprojekt *SOLITUDES: Withdrawal and Engagement in the long Seventeenth Century*, finansieret af det Europæiske Forskningsråd (2013-17). Når en tværfaglig forskningsgruppe har et fælles veldefineret fokus, kan arbejdet på tværs af disciplinerne udføres på en mere integreret og mere kvalificeret måde. PRIVACYs cases er udvalgt med henblik på dette tværfaglige arbejde, og de byder på et rigt kildemateriale, der på forskellige måder belyser det enkelte individs plads i husholdninger, boliger og byrum samt i definition og udøvelse af politiske, lovgivningsmæssige og religiøse idealer og reguleringer. PRIVACYs cases omfatter København og Amsterdam, som vi undersøger på tværs af fokusperioden 1500-1800, samt ni engelske, franske og tyske cases, der udgøres af konkrete steder i en mere begrænset periode, herunder Westminster (1558-1603), Dresden (1541-86), Helmstedt (1620-81), Versailles (1682-1715), Glasgow (1728-89) og Arc-et-Senans (1771-1806). Hver case undersøges af et hold bestående af forskere fra PRIVACYs fire kernediscipliner. Ambitionen om et tværfagligt forskningsmiljø hviler på dette tætte samarbejde mellem fagområder.

Det privates zoner

Grænsedragningen mellem det private og dets modsætninger kan fx kort illustreres ud fra vores case Helmstedt (1620-81). Ved universitetet i Helmstedt teoretiserede professorerne over det privates plads i

samfundet i fx diskussionerne af Machiavelli i Hermann Conrings politiske forelæsninger, i juraprofessoren Enoch Glärsers værk om offentlig vej, *De via publica* (1661) og i teologiprofessoren Balthasar Cellarius' overvejelser over ægteskabet i *De matrimonio* (1653). Samtidigt var en del af undervisningen samt sektioner af universitetsbiblioteket henlagt til professorernes hjem, som endvidere tjente som logi for studerende og som udgangspunkt for professorhustruernes forretninger i forbindelse med fx bryggerivirksomhed. Denne case giver anledning til at se på grænsedragninger og gråzoner i mellem privat og offentligt, privat og fælles samt privat og professionelt i teori og praksis. Samtidigt vil der kunne trækkes linjer fra denne case til samtidige cases eller på tværs af tid til de andre tyske cases.

Forskningshold

Centeret er i skrivende stund ved at samle sit forskningshold. Det udgøres af en international, tværfaglig gruppe forskere bestående af fire skandinaviske og fire internationale kerneforskere samt otte ph.d.-studerende og tolv postdocs fordelt på de fire kerediscipliner, som ansættes forskudt hen over Centerets seksårige levetid. De skandinaviske kerneforskere er ud over undertegnede: retshistoriker Helle Vogt (Københavns Universitet), arkitekturhistoriker Peter Thule Kristensen (Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering, Arkitektskolen) og idéhistoriker Charlotte Christensen-Nugues (Lunds Universitet). De fire internationale kerneforskere er: Jill Bepler fra Herzog August Bibliothek i Wolfenbüttel, Annabel Brett fra University of Cambridge, Philippe

Cocatre-Zilgien fra Université Panthéon-Assas i Paris samt Maarten Delbeke fra ETH i Zürich. Fire ph.d.-stipendier og seks postdoc-stillinger har været i internationalt opslag og besættes i løbet af foråret 2018.

Fra fortid til nutid

PRIVACYs overordnede mål er at lancere *privacy studies* som et nyt tværfagligt forskningsfelt. Det er planen at bringe Centerets historiske viden om dynamikker, der påvirker afgrænsningen af det private i spil i en løbende faglig udveksling med forskere, der arbejder med det private i et samtidsperspektiv. Vi mener, at den viden, vi i vores cases indsamler om det private i et historisk perspektiv, kan tjene til belysning og systematisering af nutidige betydninger af det private og af forhold vedrørende individets placering i samfundet for dermed i sidste instans at bidrage til en mere informeret og nuanceret omgang med grænsedragninger omkring det private.

Privathed og Teologi

PRIVACY er et tværfagligt center beliggende på Det Teologiske Fakultet. Kirkehistorie udgør en af de fire kerediscipliner, men det centrale tidlige moderne forskningsprogram kan med tiden udvides til også at omfatte indslag fra de øvrige teologiske discipliner. Det er nærliggende at spørge, om Centerets faglige pluralisme ikke risikerer at ophæve de involverede discipliners egenart i en konturløs udgave af "kulturhistorie". Fundamentet under Centerets tværfaglige profil er, at de fire kernefelter kirkehistorie, retshistorie, arkitekturhistorie og idéhistorie må indgå i egen ret og med de til

feltet hørende indsigter og færdigheder, hvis vi for alvor skal forstå det privates historiske manifestationer. Heri ligger der endvidere rig mulighed for en frugtbar udveksling mellem Centeret og den undervisning og forskning, der foregår inden for hvert af de involverede faglige miljøer.

Det kræver lydhørhed og faglig grundfæstethed at arbejde på denne måde. På den ene side må Centerets forskere, fra ph.d.-studerende til seniorer, være bevidst om deres eget faglige ståsted og de indsigter og metoder, som denne faglighed bringer til det fælles arbejde, og hvormed de kan føre indsigter fra Centerets arbejde ud i de respektive fagmiljøer, herunder i undervisningen. På den anden side må alle medlemmer af forskningsholdet være i stand til at engagere sig i centerkollegernes andre fagligheder og forholde sig konstruktivt til disses krav og forventninger vedrørende kildemateriale, forskningsargumentation og re-

sultater i det daglige arbejde med de 11 cases.

Centerets specifikt kirkehistoriske islæt gælder fx private fromhedsformer, regulering af den enkeltes eller familiens trosliv samt praktisk og teoretisk reception af bibelsteder, der omhandler tilbagetrækning. Det er en foreløbig hypotese, at ikke mindst kirkehistoriske manifestationer af det private som det sted, hvor den kristne nærmer sig Gud i bøn, læsning eller kontemplation, udgør en del af det historiske rodnet for den moderne forestilling om det private som et sted for en særlig form for "eksistentiel autenticitet". Denne mulige forbindelse kan ikke forsimples eller forkortes. Det kræver alvorlig forskning at sikre, at modsatrettede nuancer og historiske kompleksiteter tages i betragtning, hvis vi skal spore den slags udviklinger på en fornuftig måde. Det er blandt andet dét, der kommer til at foregå ved *Centre for Privacy Studies* i de næste seks år.